

СТРУКТУРНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ В БЪЛГАРИЯ

Стела Ралева*

Увод

Структурните характеристики на БВП и неговата динамика имат сериозно отражение върху цялостното състояние и развитие на икономиката. Те може да окажат своеобразно въздействие върху темповете на икономически растеж в различна времева перспектива поради обвързаността им с различни детерминанти на растежа от страна на съвкупното търсене и/или съвкупното предлагане. Възможно е също те да конвергират или да се отдалечават от съответните структурни характеристики в Еврозоната, което да се проектира върху ефективността на очакваната обща парична политика. Логиката е, че структурната конвергенция обикновено кореспондира със синхронизиране на бизнес цикъла, което предполага проявление на положителни ефекти за отделната икономика и повишаване на нейната устойчивост към неблагоприятни външни въздействия.

Целта на настоящата статия е да се анализират структурните особености на БВП и неговата динамика в България, да се интерпретират произтичащите от тях перспективи за реализиране на икономически растеж и да се оцени степента на структурна конвергенция на икономиката към Еврозоната. Вниманието в нея се ограничава до производствената и доходната структура на брутния продукт, като в техния контекст се коментира и поведението на отделни елементи на разходната структура. Изпълнението на изследователската цел се осъществява чрез решаването на няколко конкретни задачи: изследване на двете структури на БВП и изясняване на техните специфики в периодите преди и след последната криза; характеризиране на приноса на трите основни икономически сектори в темповете на прираст на БДС; измерване на равнището и динамиката на структурната конвергенция спрямо Еврозоната и нейното сравнение с Румъния предвид сходните позиции на двете страни в процеса на задълбочаване на тяхната интеграция.

* Стела Ралева, доктор, доцент, катедра "Икономика", УНСС, email: st.raleva@unwe.bg

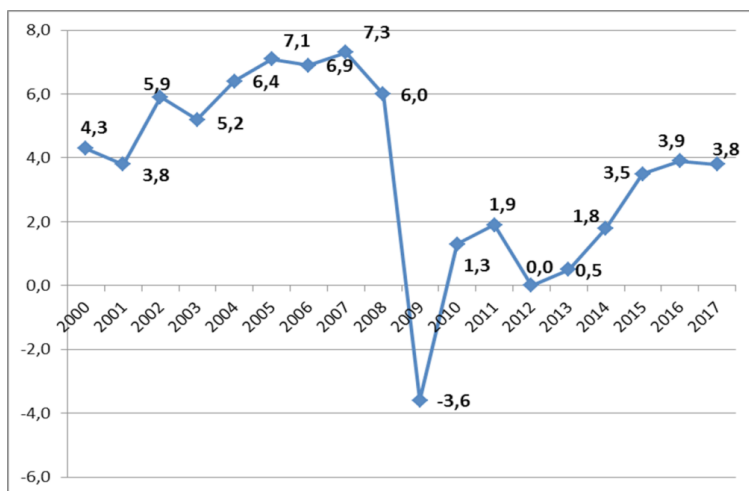
Методологични и емпирични предпоставки

Извършването на емпиричния анализ се предшества от предварителна обработка на първичната статистическа информация, като данните за основните икономически сектори се получават чрез сумиране на данните по икономически дейности и групировки на икономическите дейности. Следваща стъпка е пресмятането на приноса на икономическите сектори в динамиката на добавената стойност, като това става чрез използване на индексите на физическите обеми от текущите години и теглата от всяка предходна година при постоянна база. За измерването на структурната конвергенция се прилага индекс на дивергенция от типа:

$$Div_n = - \sum \frac{(E_n - E_{EZx})^2}{E_{EZx}}$$

където: x е променливата, за която се изчислява дивергенцията n е страната, E_{nx} и E_{EUx} , са относителните дялове на всеки компонент в БВП на страната и Еврозоната. Ако $Div = 0$, тогава относителният дял на отделния компонент на БВП се променя като този в Еврозоната, а когато индексът е отрицателен, относителният дял на съответния компонент се отклонява от този в Еврозоната. Колкото по-голяма е стойността на индекса, т.е. колкото по-малка е тя по абсолютна стойност, толкова по-висока е структурната конвергенция на БВП към Еврозоната.

Основни източници на данни са НСИ и Евростат, като времевите граници на изследването са от 2000 до 2017 г. В рамките на този интервал в България се открояват два относително обособени периоди, които са разделени от кризисната 2009 г. (вж. фиг. 1). През първия период темповете на икономически растеж са сравнително високи, като първоначално те нарастват, а от 2004 г. се стабилизират на равнища от и над 6%. Непосредствено след рецесията от 2009 г. икономиката започва да се възстановява, но до 2014 г. това става с ниски темпове на прираст на brutния продукт от под 2%. През 2012 г. реалният БВП остава равен на този от 2011 г., което обаче се дължи главно на корективите, докато БДС бележи намаление с 0,8% (вж. фиг. 1 и фиг. 2 б). През последните три години ръстът на икономическата активност се ускорява, но въпреки това остава по-нисък от средната му стойност за първия период. Възможностите за поддържане или увеличаване на този ръст зависят до голяма степен от структурните особености на БВП, и в частност от съотношенията и измененията в неговите производствени и доходни компоненти.

Източник: <http://www.nsi.bg/>

Фиг. 1. Темп на прираст на реалния БВП

Производствена структура на БВП

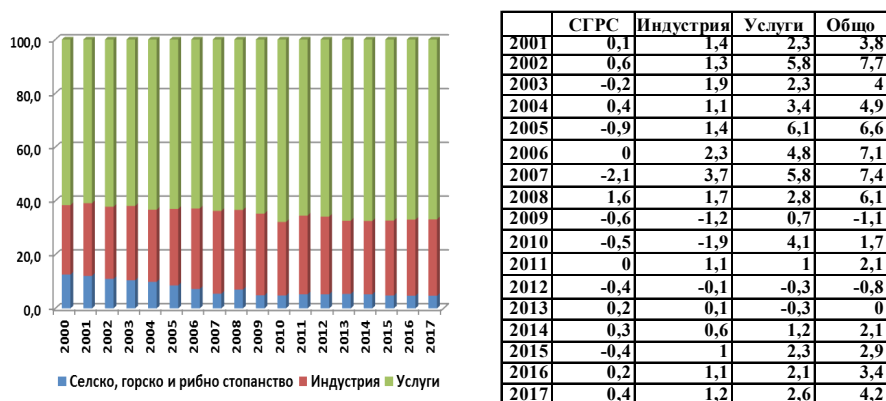
Структурирането на БДС по икономически сектори дава възможност за открояване на приносите на селското и горско стопанство, индустрията и услугите в нейното създаване и изменение във времето. В същото време получаваните резултати от този анализ не подлежат на еднозначно тълкуване от гл. т. на въздействието им върху растежа на икономиката. Така например в някои теоретични и емпирични изследвания се застъпва схващането, че секторната структура на БДС може да се разглежда като своеобразен бенчмарк за оценка на степента на икономическо развитие [1]. Логиката е, че по-високо развитите страни обикновено се отличават с много висок относителен дял на услугите в БДС, което е за сметка на твърде нисък относителен дял на селското и горско стопанство. Достигането до тази структура на икономиката, от своя страна, е обусловено от факта, че създаваната при повечето услуги добавена стойност е по-висока от добавената стойност при селскостопанското производство. Посоченото разбиране не следва да се възприема безкритично, тъй като то има няколко сериозни недостатъци. Първият от тях е свързан с претенцията за универсалност и несъобразяването със специфичния профил и специализация на отделните страни. Втората слабост е, че не се отчита вероятността по-високото тегло на услугите в БДС да съответства на намаляване на относителния дял на индустрията, което затруднява значително оценката на връзката с икономическия растеж. Третата слабост се отнася до недостатъчната коректност на това да се фор-

мулират заключения за отделните сектори като цяло, без да се отчита значителната хетерогенност на съдържащите се в тях икономически дейности.

Секторното структуриране на БДС в България за целия интервал след 2000 г. е в съответствие с наблюдаваната през последните десетилетия световна тенденция на увеличаване на относителния дял на услугите или неговото стабилизиране на високо равнище (вж. фиг. 2 а). Непосредствено след 2000 г. този сектор формира малко над 60% от добавената стойност за икономиката, а през 2017 г. неговото тегло достига 2/3. Относителната му значимост се променя плавно и много често разнопосочно, като в периодите преди и след кризисната 2009 г. тя е съответно под и над 65% от БДС. Единствената по-отчетлива промяна се наблюдава по време и непосредствено след кризата, като през 2009 г. относителният дял на услугите в добавената стойност нараства с 3,1 пр.п., а през 2010 г. той намалява с 2,4 пр.п. спрямо предишната година.

Посочената динамика на относителния дял на услугите в БДС кореспондира главно с понижаване или задържане на много ниски нива на относителното тегло на селското, горско и рибно стопанство. В началото на периода това тегло възлиза на 12,6%, докато през 2017 г. то достига минимума си от едва 4,7%. Този драстичен спад за периода като цяло се дължи на порезките низходящи изменения до 2007 г. вкл., докато след 2010 г. приносът на селското, горско и рибно стопанство в добавената стойност се променя незначително в рамките само на 0,7 пр.п. По-съществени противоположни изменения са отчетени през 2008 и 2009 г., когато относителният дял на сектора в БДС на страната последователно нараства с 1,5 пр. п. и намалява с 2,1 пр.п.

В поведението на индустрията не се откроява никаква тенденция, а се редуват години на нарастване и намаляване на приноса в добавената стойност. По-висока относителна значимост на сектора е отчетена за времето от 2006 до 2009 г., когато в него се създава около 30% от БДС. През останалите години относителното му тегло е около средното за целия период, като конкретните стойности преди и след кризата са твърде близки.

а) Структура на БДС (%) б) Принос на секторите в ръста на БДС (пр.п)

Изчислено от автора по: <http://www.nsi.bg/>

Фиг. 2. Структура на БДС по икономически сектори и принос на секторите в нейната динамика

Най-голям *принос в темпа на прираст на реалната БДС* на страната през повечето години имат услугите, които обикновено действат стимулиращо върху растежа (вж. фиг. 2 б). Изключение от принципа за доминиращо влияние е отчетено през 2009 и 2011-2012 г., а отклонение от правилото за положително въздействие – през 2012 и 2013 г. През 2009 г. услугите са единственият сектор с положително влияние върху ръста на добавената стойност от 0,7 пр.п., което обаче е по-малко от отрицателния ефект на индустрията, а през 2011 г. въздействието на услугите е положително (1 пр.п.), но по-ниско от това на индустрията (1,1 пр.п.). През 2012 г. въздействието и на трите сектора е отрицателно при доминиращ принос на селското, горско и рибно стопанство, докато през 2012 г. услугите продължават да влияят отрицателно върху растежа и неутрализират положителното въздействие на другите два сектора. През останалите години услугите осигуряват между 45,9% и 241,2% от ръста на БДС, като максималният принос е регистриран през 2010 г., когато влиянието на индустрията и на селското, горско и рибно стопанство е силно отрицателно.

Индустрията също има предимно положителен ефект върху прираста на БДС, който варира в границите между 16,9% и 52,4%. Стимулиращото ѝ въздействие е най-силно през 2007 и 2011 г., като през втората година тя се проявява като основен генератор на растежа. Потискащото въздействие на индустрията е най-високо през 2009 и 2010 г., като в първия случай тя има определящо значение за регистрирания спад в добавената стойност. Що се отнася до приноса на селското, горско и рибно стопанство през половината години той е отрицателен или нулев. През 2012 г. секторът обуславя 50% от спада в съвкупното производство, а през 2009 и 2010 г. приносът му също

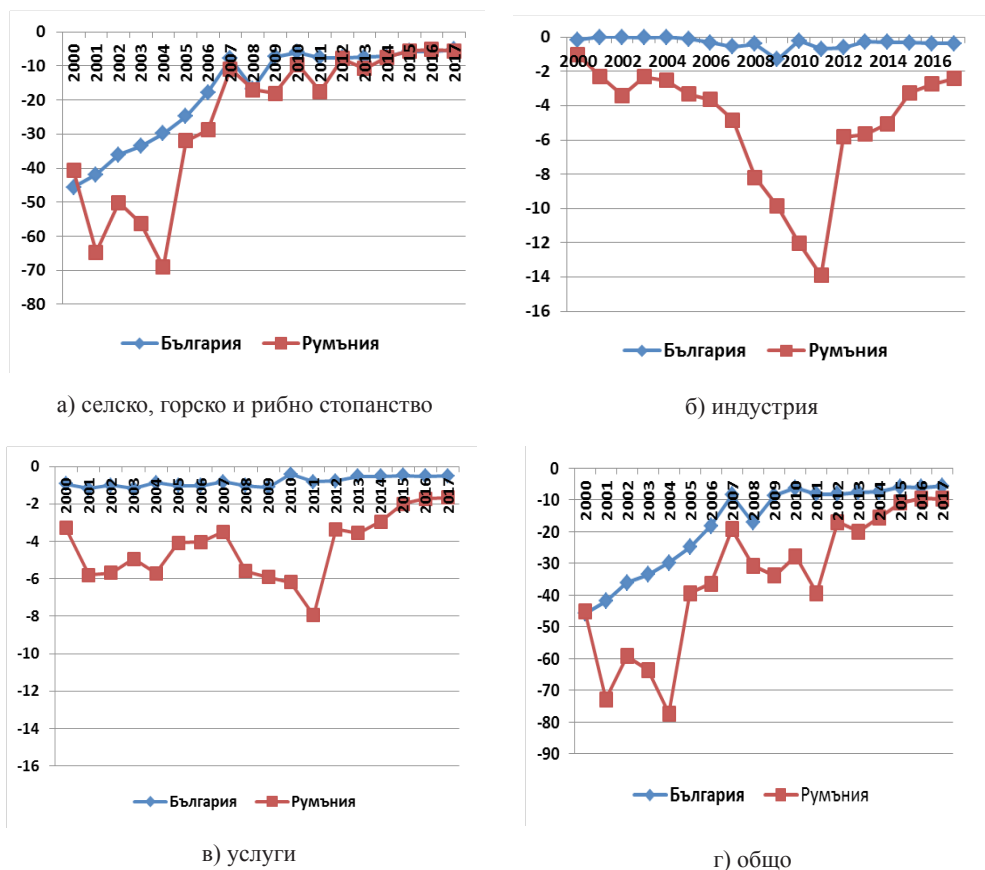
е силно отрицателен, но по-нисък по абсолютна стойност от отрицателния принос на индустрията. Негативно отражение е отчетено също през 2003, 2007 и 2015 г., когато процесите в сектора влияят задържащо върху положителния темп на растеж, докато през 2006 и 2011 г. те не се проектират върху динамиката на икономическата активност. През останалата част от периода селското, горско и рибно стопанство влияят положително върху БДС, като максималният положителен принос от 26,2 пр.п. се достига през 2006 г.

Очертаната по-горе секторна структура на българската икономика и нейната динамика не могат да се интерпретират еднозначно. От една страна, относителното стабилизиране на тази структура през последните години показва, че процесът на сериозни изменения в българската икономика вече е завършен и не се очаква динамиката на съвкупното производство в краткосрочен и дългосрочен период да бъде повлияна от шоков фактор със структурен произход. За това свидетелства и фактът, че това стабилизиране е аналогично на постигнатото в Еврозоната, където средният относителен дял на услугите в БДС е по-висок от този в България с над 7 пр.п [2]. В същото време относителните тегла на индустрията и на селското, горско и рибно стопанство в добавената стойност у нас надвишават реализираните в Еврозоната, като средните превишения са съответно с 5,4 пр.п. и 2,2 пр.п. В края на периода отклоненията от съответните стойности за Еврозоната при относителните дялове на селското, горско и рибно стопанство и на индустрията спадат до около 3 пр.п., а при относителния дял на услугите те остават около два пъти по-високи.

От друга страна, достигнатото съотношение между отделните сектори в България може да се определи като нормално и съответстващо на световните тенденции, но в същото време то може да се прояви и в качеството на ограничител на растежа на БВП. Главната причина за това е в много ниското относително тегло в БДС на сектора на селското, горско и ловно стопанство, който преди 90-те години на миналия век е традиционно силен за българската икономика. Конкретен проблем в съвременните условия е, че сравнително ограниченият размер на селскостопанското производство се превръща в предпоставка за усиляване на зависимостта на националната икономика от вноса. Освен това, въпреки че относителното тегло на индустрията в България е по-високо отколкото в Еврозоната, то изостава значително от Румъния, където възлиза средно на 36,9%. Този по-висок относителен дял на индустрията в БДС на северната ни съседка е за сметка предимно на по-нисък принос на услугите, докато разминаването между съответните стойности за селското, горско и рибно стопанство на двете страни е в границите само на 1 пр.п. През последните две години разрывът между относителните тегла на индустрията (както и на услугите) в двете страни намалява до около 5 пр.п., но остава значителна, което разкрива по-високи възможности на Румъния за осигуряване на икономически растеж. Това се обяснява с факта, че средната производи-

телност на труда в индустрията традиционно е по-висока от тази в услугите, както и с водещата роля на първия сектор в структурата на износа.

Оценките за *равнището на конвергенция или дивергенция на структурата на БДС* на България и Румъния към Еврозоната показват определени своеобразия по сектори и периоди (вж. фиг. 3). Най-силно изоставане и на двете страни има при относителния дял на селското, горско и рибно стопанство, където индексите на дивергенция през 2000 г. възлизат съответно на -45,6 и -40,8. Впоследствие в България е налице процес на силно съкращаване на разрыва, който продължава до 2007 г. От 2009 до 2014 г. стойностите на индекса на дивергенция са близки до -7, докато през последните три години на периода те се стабилизират около -5. Подобни стойности на отклонение от Еврозоната през последните години показва и Румъния, при която промените в индекса до 2012 г. са по-големи и често са разнопосочни.

Изчислено от автора по: <http://www.nsi.bg/> и <https://ec.europa.eu/eurostat>

Фиг. 3. Конвергенция в относителния дял на икономическите сектори в БДС

Най-голямо сближаване на България с Еврозоната по отношение на секторната структура на БДС има при индустрията, при която през интервала 2001 – 2004 г. е отчетена абсолютна конвергенция. През повечето от останалите години стойностите на индекса на дивергенция са в границите от -0,4 до -0,1, като минимално увеличение на отклонението е регистрирано само през 2007 г., 2009 г. и 2011 – 2012 г. При Румъния разрывът с Еврозоната е много по-голям и се усилва значително в интервала около кризата, когато индексът на дивергенция приема двуцифрени стойности. След това тенденцията е на намаляване на различията, като този индекс през последните две години е около -2,5.

Конвергенцията при услугите в България е малко по-ниска от тази при индустрията, като индексът на дивергенция до кризисната 2009 г. и през 2011 – 2012 г. варира от -1,2 до -0,8, а след това се стабилизира на около -0,5. При Румъния разминаването е по-голямо в сравнение с България, но е по-малко от отклоненията при останалите икономически сектори, като най-високият по абсолютна стойност индекс на дивергенция от -8 се достига през 2011 г. Впоследствие различията намаляват съществено и през последните две години достигат нива от -1,7 и -1,6.

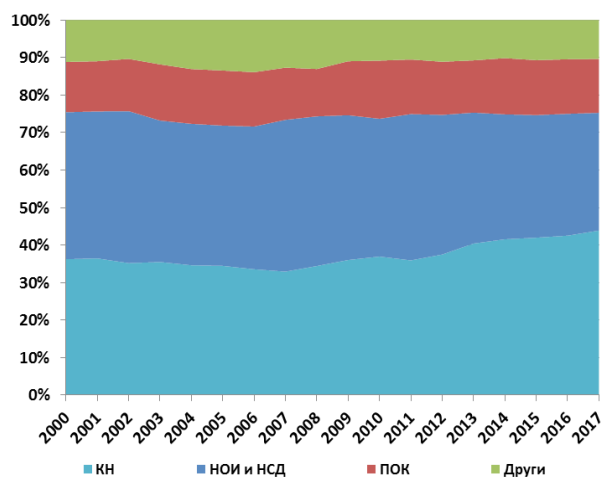
Стойностите и динамиката на общия индекс на дивергенция в структурата на БДС по икономически сектори на българската икономика към Еврозоната са предпоставени основно от разминаванията в относителните тегла на селското, горско и рибно стопанство. В предкризисния период равнищата на сближаване като цяло са по-ниски, но се откроява тенденция на силно съкращаване на различията. Обратно, в годините след кризата дивергенцията е много по-малка, но не намалява във времето, което означава запазване на статуквото. При Румъния различията са много по-големи, като се редуват интервали на тяхното намаляване и увеличаване, но трендът в следкризисния период е в посока значително съкращаване на отклоненията.

Доходна структура на БВП

Доходната структура на БВП може да се използва за характеризиране на зависимостта на икономическия растеж от *разпределението на дохода от производствените фактори* по логиката на посткейнсианските или още неорикардианските модели на растежа. В този смисъл интерес представлява поведението на относителните дялове в брутния доход (БВП) на дохода от труд, идентифициран с компенсацията на наетите лица, и дохода от капитал, апроксимиран със сумата от нетния опериращ излишък и нетния смесен доход. Посоченият начин на измерване на доходите от двата основни производствени фактори обаче не е напълно коректен, поради факта, че в нетния смесен доход се включват и доходите от труд в некорпорираните предприятия

тия. Тъй като преодоляването на този недостатък е на практика невъзможно по методологични причини, при интерпретацията на данните следва за се държи сметка за това, че измереният по описания начин принос на труда в дохода е подценен, а приносът на капитала е надценен.

Както показват данните от фиг. 4, съотношението между доходите от труд и капитал в България показва силно изразени специфики за периодите до кризисната 2009 г. вкл. и след нея. През първия период нетният опериращ излишък и нетният смесен доход имат доминиращо относително тегло в БВП, чиято средна стойност е 38,1% при средно 34,3% за относителното тегло на компенсацията на наетите. В рамките на периода е изпълнено условието на неорикардианските теоретични модели за по-висок относителен дял на печалбата в общия доход, въпреки че този извод не бива да се приема безрезервно поради съдържащите се в нетния смесен доход възнаграждения за труд в некорпорираните предприятия. Освен това по-високият дял на печалбата кореспондира със значително ускоряване на натрупването на капитал, което дава основания да се твърди, че той не остава неутрален спрямо динамиката на инвестиционната активност [3]. Що се отнася до отразението на по-високото тегло на печалбата в дохода върху динамиката на съвкупното производство, у нас то не се реализира според принципа на Н. Калдор чрез по-големи спестявания, тъй като натрупването на капитал е свързано в много голяма степен с външно финансиране, а доколкото такова влияние има, то се осъществява предимно чрез механизма на очакванията, обоснован от Дж. Робинсън.

Източник: <http://www.nsi.bg/>

Фиг. 4. Доходна структура на БВП

В периода след 2009 г. съотношението между относителните дялове на двата вида доходи се променя устойчиво в полза на компенсацията на наетите. Изключение от тази тенденция се наблюдава само през 2011 г., когато доходите от труд изостават с 3 пр.п. от доходите на фирмите. След това приносът на доходите от труд в брутния продукт бележи непрекъснато увеличение и през 2017 г. достига максимума си от 43,2%, при което средната му стойност за периода възлиза на 39,5%. Нарастването на приноса на доходите от труд е за сметка почти изцяло на намален принос на доходите от капитал, който през 2017 г. спада до 30,9% от БВП, като средната стойност за интервала е 34,1%. Тези характеристики на разпределението на дохода от производствените фактори се съчетават с много ниски или дори отрицателни темпове на прираст на бруто образуването на основен капитал, което показва, че те въздействат неблагоприятно върху инвестиционната активност, а чрез нея и върху икономическия растеж в краткосрочен и дългосрочен времеви хоризонт [4].

Описаната доходна структура в България не трябва да се интерпретира еднозначно в контекста само на връзката с натрупването на капитал. При тълкуването на емпиричните резултати и техните изменения във времето е необходимо да се отчита ниското средно равнище на доходите в страната в сравнение с останалите страни от ЕС, което заедно с демографските процеси влияе отрицателно върху предлагането на труд, а оттам и върху дългосрочния икономически растеж. Предвид заявеното намерение за членство на България в Еврозоната и свързаната с това необходимост от усиляване на конвергентния процес, е необходимо да се оцени и относителната позиция на страната спрямо средното за страните-членки, както и спрямо близка по икономически показатели страна като Румъния. Важно е да се измери също конвергенцията в относителните дялове на компенсацията на наетите и сумата от нетния опериращ излишък и нетния смесен доход в БВП спрямо съответните дялове за Еврозоната, както и да се коментират нейните равнища и динамика. Въпреки че посочената проблематика не присъства в съществуващите теоретични и емпирични изследвания, оценяването на този вид структурно сближаване добавя нови щрихи към характеризирането на структурната конвергенция.

Въпреки очертаната възходяща динамика на относителния дял на компенсацията на наетите в БВП на България, той остава много по-нисък от съответния относителен дял за страните от Еврозоната, чиято стойност през 2017 г. е 47,4%. При това приносът на труда в дохода в Еврозоната е относително стабилен във времето, като разликата между максималната и минималната му стойност за целия интервал от началото на века е едва 2,5 пр.п. Що се отнася до приноса на капитала в БВП на Еврозоната, той варира в малко по-широки граници – от 22,4% до 26,3%, като през 2017 г. е 23,1%. Средната стойност на

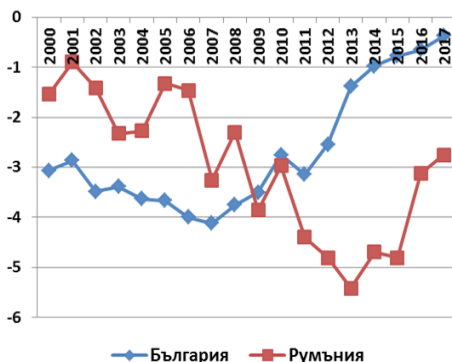
дохода от капитал в България за целия интервал от началото на века е с 50% по-висока от средната стойност на съответния относителен дял в Еврозоната, което обяснява логичната тенденция на намаление у нас и свиването на разприва с Еврозоната в края на периода до 7,8 пр.п.

За разлика от ситуацията в България, в която се открояват два периода с разнопосочни тенденции в динамиката на доходната структура на БВП, в Румъния промените в относителните тегла на доходите от труд и капитал са разнопосочни по години. Въпреки това тенденцията за периода от 2000 до 2017 г. е към постепенно намаляване на относителния дял на компенсацията на наетите от 39,2% на 36% и увеличаване на относителния дял на сумата от нетния опериращ излишък и нетния смесен доход от 30,3% до близо 38%.

Изведените особености се проявяват категорично и при оценяването на *конвергенцията в относителните тегла* на доходите на наетите и доходите на фирмите на България и Румъния към Еврозоната. От фиг. 5 а) става ясно, че до 2008 г. България конвергира с Еврозоната много по-слабо от Румъния по отношение на относителния дял на компенсация на наетите в БВП, като стойностите на индекса на дивергенция за българската икономика се колебаят между -2,9 и -4,1 при вариации между -0,9 и -3,9 за Румъния. В същото време измененията в индексите са в посока задълбочаване на различията за румънската икономика и запазване на дистанцията за България. След 2009 г. България демонстрира по-голяма близост с Еврозоната по относителния дял на дохода от труд в общия доход в сравнение с предишния период, както и спрямо Румъния. Равнището на дивергенция на българската икономика намалява значително и през 2017 г. индексът е едва -0,38 при -2,8 през 2010 г. В по-голямата част от този интервал Румъния показва задълбочаване на различията и последващо съкращаване на дистанцията до -2,8 през 2017 г.

а) компенсация на наетите

б) нетен опериращ излишък и смесен доход

Изчислено от автора по: <http://www.nsi.bg/> и <https://ec.europa.eu/eurostat>

Фиг. 5. Конвергенция в относителния дял на основните доходи

Дивергенцията на относителния дял в БВП на сумата от нетния опериращ излишък и нетния смесен доход за България е по-висока, отколкото разминаването в относителния дял на компенсацията на наетите (вж. фиг. 5 б). За периода от 2002 до 2011 г. съответният индекс на дивергенция за българската икономика се колебае в различни посоки, като екстремалните му стойности са -4,6 и -9,5. Румъния стартира този период с почти пълна конвергенция на разглеждания доходен компонент на БВП, като впоследствие последователно запазва и увеличава дистанцията, но остава в по-добри позиции от България. От 2012 г. зависимостите се променят, като за България е отчетена силно изразена тенденция на сближаване. Индексът на дивергенция през 2016 г. е едва 30% от този през 2012 г., като това се дължи главно на резкия спад в абсолютната му стойност през 2013 и 2014 г. при сравнително по-умерено намаляване през 2015 и 2016 г. Междувременно Румъния запазва отклоненията си от Еврозоната, но влошава относителната си позиция спрямо България, което обаче е свързано с по-интензивна инвестиционна активност.

Заклучение

Въз основа на извършения емпиричен анализ на структурните характеристики на БВП по производствения и доходния подход в България се стига до извода, че услугите имат доминиращ принос в равнището и динамиката на БДС на страната. Това е за сметка предимно на по-ниската значимост на селското, горско и рибно стопанство, докато ролята на индустрията е по-съществена само през отделни години, но като цяло изостава чувствително от тази

в Румъния. България конвергира най-силно с Еврозоната при относителното тегло на индустрията и се отклонява най-силно при селското, горско и рибно стопанство, като общото отклонение в производствената структура на БВП е по-малко от това на Румъния, но не показва тенденция на допълнително съкращаване. Периодите преди и след 2009 г. се отличават с различно разпределение на доходите от основните производствени фактори. Сравнително по-високите доходи от капитал през първия период обуславят и проектиращата се върху растежа по-висока инвестиционна активност, докато увеличението на дела на труда през втория период води до съкращаване на разрыва с Еврозоната, но действа потискащо върху инвестициите и реалния БВП. През последните години Румъния демонстрира по-голям разрыв с Еврозоната и влошаване на относителните си позиции спрямо България, но за сметка на това се отличава с по-висок растеж и по-висока инвестиционна активност.

Бележки:

[1] Вж. например Angeloni, I., M. Flad, F. Mongelli, (2005), *Economic and Monetary Integration of the New Member States. Helping to Chart the Route, European Central Bank Occasional Paper*, 36.

[2] Сравнителният анализ на България с Еврозоната и Румъния в настоящата разработка е базиран на изчисления на автора по данни от <https://ec.europa.eu/eurostat>.

[3] Периодът до 2009 г. се отличава със значително увеличаване на инвестиционната активност, което първоначално протича с по-ниска, а впоследствие с по-висока скорост. През 2008 г. относителното тегло на бруто капиталообразуването в БВП достига пиковата си стойност от 37%, която е почти два пъти по-висока от отчетената през 2000 г. Приносът на инвестициите към растежа е определящ за времето от 2005 до 2008 г., когато те осигуряват между 50,7% и 88% от ръста на БВП, като влиянието им доминира над наблюдаваното тогава отрицателно въздействие на нетния износ. По подробно за натрупването на капитал и инвестиционната активност като фактори на растежа вж. Ралева, Ст., (2015), *Натрупване на капитал и икономически растеж в България*, Международна научна конференция "Икономиката в променящия се свят: национални, регионални и глобални измерения", Наука и икономика, Икономически университет – Варна, Том 1, с. 283-291.

[4] За интервала след 2009 г. средното относително тегло на бруто капиталообразуването в БВП възлиза едва на 21,1%, като влиянието на инвестициите върху растежа изостава от това на личното потребление, а през 2013 и 2016 г. то дори става отрицателно.

Референции:

Пиримова, В., (2013), Стратегии и тенденции за стабилизиране на икономическия растеж в Европейския съюз и България, Годишник на СА "Д. А. Ценов" – Свищов, том CXVI, с. 89-130.

(Pirimova, V., 2013, Strategii i tendentsii za stabilizirane na ikonomicheskia raztezh v Evropeyski sayuz i Bulgaria, Godishnik na SA D.A. Tsenov – Svistov, tom CXVI, s. 89-130)

Пиримова, В., Сотирова, Ек., (2018), Секторно-отраслова кризисна неустойчивост и възобновяване на растежа в българската икономика, Икономически и социални алтернативи, бр. 2, с. 5-19.

(Pirimova, V, Sotirova, Ek., 2018, Sektorno-otraslova krizisna neustoychivost i vazobnovyivane na rastezha v balgarskata ikonomika, Ikonomicheski i sotsilani alternativni, br. 2, s. 5-19)

Ралева, Ст., (2013), Инфлация и икономически растеж: теория, методология, емпирика, ИК на УНСС, София.

(Raleva, St., 2013, Inflatsia i ikonomicheski rastezh: teoria, metodologia, empirika, IK na UNSS, Sofia)

Ралева, Ст., (2015), Натрупване на капитал и икономически растеж в България, Международна научна конференция "Икономиката в променящия се свят: национални, регионални и глобални измерения", Наука и икономика, Икономически университет – Варна, том 1, с. 283-291.

(Raleva, St., 2015, Natrupvane na kapital i ikonomicheski rastezh v Bulgaria, Mezhdunarodna nauchna konferentsia "Ikonmikata v promeniashtia se sviyat: natsionalni, regionalni i globalni izmervania", Nauka i ikonomika, Ikonomicheski universitet – Varna, tom 1, s. 283-291)

Рангелова, Р., (2008), Структурни промени в икономиката на България, В "България в ЕС: очаквания и реалности", Институт по социология на БАН, НЦИОМ при Народното събрание и фондация "Фридрих Еберт", София, с. 51-66.

(Rangelova, R., 2008, Strukturni promeni v ikonomikata na Bulgaria, v "Bulgaria v ES: ochakvania i realnosti", Institut po sotsiologia na BAN, NTSIOM pri Narodnoto sabranie i fondatsia "Fridrich Ebert", Sofia, s. 51-66)

Angeloni, I., Flad, M., Mongelli, F. (2005), Economic and Monetary Integration of the New Member States. Helping to Chart the Route, European Central Bank Occasional Paper, 36.

Dobrinsky, R., Havlik, P., (2014), Economic Convergence and Structural Change: the Role of Transition and EU Accession, WIIW Research Report 395, July.

Figuert, J.-M., Nenovsky, N., (2006), Convergence and Shocks in the Road to EU: Empirical Investigations for Bulgaria and Romania. William Davidson Institute Working Paper No. 810.

Krugman, P., (1993), Lessons of Massachusetts for EMU. In: Torres, F., F. Giavazzi, (eds.), Adjustment and Growth in the European Monetary Union, Cambridge University Press, pp. 241–261.

Palan, N., (2013), Structural Change and Convergence: An Empirical Analysis of Production Structures in Europe. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Palan, N., Schmiedeberg, C. (2010), Structural Convergence of European Countries. Structural Change and Economic Dynamics, 21(2), pp. 85–100.

Stattev, St., Raleva, St., (2006), The Bulgarian GDP Structures Convergence to EU, South-Eastern European Journal of Economics, Vol. 4(2), pp. 193-207.

СТРУКТУРНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ИКОНОМИЧЕСКИЯ РАСТЕЖ В БЪЛГАРИЯ

Резюме

В доклада се анализират структурните особености на БВП и неговата динамика в България, интерпретират се произтичащите от тях перспективи за реализиране на икономически растеж и се оценява степента на структурна конвергенция на българската икономика към Еврозоната. В него се правят заключенията, че услугите имат доминиращ принос в равнището и динамиката на БДС и че България конвергира най-силно при индустрията и най-слабо при селското, горско и рибно стопанство, като общото отклонение в производствената структура не клони към съкращаване. В доходната структура нарастването на относителния дял на компенсацията на наетите води до сближаване с Еврозоната, но има неблагоприятен ефект върху инвестициите и икономическия растеж.

Ключови думи: икономически растеж, производствена структура на БВП, доходна структура на БВП, структурна конвергенция, Еврозона

JEL: E23, E25, F15, O11, O40

STRUCTURAL CHARACTERISTICS OF ECONOMIC GROWTH IN BULGARIA

Stela Raleva*

Abstract

The paper studies the structural characteristics of GDP and its dynamics in Bulgaria. It interprets the resulting perspectives for economic growth and measures the degree of structural convergence of the Bulgarian economy with the Eurozone. The empirical analysis leads to the conclusions that the level and the dynamics of GVA have been dominated by the services, and Bulgaria converges with the Eurozone most strongly in the industry and most weakly in the agriculture, forestry and fisheries, as the deviation in aggregate production structure does not tend to decline. Furthermore, in the income structure of GDP, the increase in the relative share of compensation of employees leads to convergence with the Eurozone, but has an adverse effect on investment and economic growth.

Key words: economic growth, GDP production structure, GDP income structure, structural convergence, Eurozone

JEL: E23, E25, F15, O11, O40

* Stela Raleva, PhD, Assoc. Prof., Department of Economics, UNWE, email: st.raleva@unwe.bg